

Qalib Toğrul,

İqtisadçı ekspert

Prezident “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklikləri dünən təsdiqlədi. 1 maydan qüvvəyə minən dəyişikliklər 2 hissədən ibarətdir.

Birincisi, vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi ödəyicisi olmayan fiziki şəxslərdən nağd qaydada satın alınan malların siyahısına – bura kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılarından kənd təsərrüfatı məhsullarının, əlvan və qara metal qırıntılarının, utilizasiya və digər məqsədlər üçün kağız, şüşə və plastik məmulatların və işlənmiş şinlərin qəbulu daxil idi - xam dərinin tədarükü (alışı) da əlavə edildi.

“Nağdsız hesablaşmalar haqqında” qanunda nəzərdə tutulur ki, ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatdan alınmış vergi ödəyiciləri və vergi tutulan əməliyyatlarının həcmi ardıcıl 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) iki yüz min manatdan artıq olan ticarət və (və ya) ictimai işlə fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyiciləri tərəfindən təqvim ayı ərzində ümumi məbləği otuz min manatdan, digər vergi ödəyiciləri tərəfindən isə təqvim ayı ərzində ümumi məbləği on beş min manatdan artıq olan hesablaşmalar üzrə ödənişlər yalnız nağdsız qaydada həyata keçirilməlidir.

Artıq xam dəri tədarükü ilə məşğul olanlara aylıq 15 min və 30 min manatlıq nağd limit tətbiq edilməyəcək. Onlar aldığı xam dərinin dəyərini limitsiz şəkildə nağd ödəyə biləcəklər.

Mənsəsdə diqqəti ikinci dəyişikliyə yönəltməyə istəyirəm: “Bilavasitə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı ilə bağlı mülki hüquqi xarakterli müqavilələr əsasında mövsümi işlərə cəlb edilən fiziki şəxslər üzrə gündəlik hər bir belə fiziki şəxs üçün nağd qaydada ödənilə bilən məbləğin yuxarı həddi iyirmi manat məbləğində müəyyən edilir və həmin məbləğ bu Qanunun 3.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş nağd əməliyyat həddinə daxil edilmir.”

Dəyişikliyi izah etmək üçün əvvəlcə mövcud şəraitə nəzər salaq. Bu gün kənd təsərrüfatında kütləvi şəkildə görülməsi tələb olunan işlərdə (alaqurma, pambıq, tütün, çuğundur, üzüm, kartof və meyvə yığımını və sair) çalışanlarla əmək müqaviləsi bağlanılmır. Əmək müqaviləsinin bağlanılmaması isə həmin işçilərin bir çox təminatlarından, normal iş şəraitindən, sabit əmək haqqından, tarlada bədbəxt hadisə baş verəndə və ya peşə xəstəliyinə tutulanda sığorta ödənişindən, əmək məzuniyyətindən və digər sosial məzuniyyətlərdən və digər təminatlardan (təminatlar siyahısı uzundur) məhrum olması deməkdir.

Kənd təsərrüfatı sektorunda işçi ilə əmək müqaviləsi bağlanılmamasının çox səbəbi var. Onun ən birincisi, kənd təsərrüfatı istehsalçılarının qeydiyyatının (uçotunun) olmamasıdır. Bu geniş mövzu olduğundan ayrıca statusla bu məsələyə geniş toxunacam. Mövzudan yayınmıyaq.

Yeni dəyişikliklərdən sonra vergidə qeydiyyatı olan kənd təsərrüfatı istehsalçılarının (söhbət iri fermer təsərrüfatlarından gedir ki, onların da əksəriyyəti məmurlara bağlıdır) işçilərlə əmək müqaviləsi bağlamamaq üçün əllərinə qanuni əsas keçir. Onlar mülki hüquqi xarakterli müqavilələr bağlayıb işçiləri mövsümi işlərə cəlb edəcək və işçi qarşısında əmək şəraiti ilə bağlı öhdəlik götürməyəcək, onları əmək məzuniyyəti ilə (Əmək Məcəlləsinə görə, mövsümi işlərdə çalışan işçilərə əsas məzuniyyət, bir qayda olaraq, mövsümün sonunda hər iş ayına görə iki təqvim günündən az olmayan müddətə verilməlidir) təmin etməyəcəklər. Bunlar məsələnin pis tərəfləri.

Ancaq məsələnin yaxşı tərəfləri də var. Bu da ondan ibarətdir ki, pis-yaxşı kənd təsərrüfatı istehsalçıları ilə çalışanlar arasında münasibətlər rəsmiləşəcək. Mülki hüquqi xarakterli müqavilə bağlayan vergi ödəyicisinin aşağıdakı 2 əsas öhdəliyi var:

1. “Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında” qanunun 5.1, 5.2 və 7.7.3-cü maddələrinə əsasən, kənd təsərrüfatı istehsalçıları mülki hüquqi xarakterli müqavilə bağlayaraq mövsümi işə cəlb etdikləri şəxslərə bir ay müddətində sosial sığorta şəhadətnaməsi alınması (sosial sığorta nömrəsi ilə fərdi şəxsi hesab açılması) üçün DSMF-yə müraciət etməlidir. Əgər həmin işçilərin sosial sığorta şəhadətnaməsi varsa, o halda kartı müqavilə bağladığı kənd təsərrüfatı istehsalçısına təqdim etməlidirlər. Çünki həmin şəxslərə ödənilən məbləğdən 25% məcburi dövlət sosial sığorta haqqı tutulacaq ki, bunu da kənd təsərrüfatı istehsalçısı həyata keçirəcək.

